

LEHOCZKI ÁGNES

Irányzatok a bűnügyiprofil-alkotásban

A bűnügyiprofil-alkotást igen sok tévhit és bizonytalanság övezi. Ennek egyik oka, hogy a szakirodalomban való tájékozódás megkezdésekor az érdeklődő többnyire meglehetősen rövid időn belül összezavarodik. A profilalkotáson belül ugyanis többféle irányzat létezik, ami a különböző elnevezésekből sejtethető ugyan, ám a szerzők csak a legritkább esetben hívják fel az olvasó figyelmét arra, hogy tanulmányukban a profilalkotásnak csupán az egyik válfajáról tájékozódhat az érdeklődő, és ez a többi irányzathoz képest hogyan helyezhető el. Ezt a tudást adottnak tekintik. Ha az érdeklődő véletlenül nem éppen egy az ezt a témakört tisztázó írással kezdi a tájékozódást, ez az értetlenség szükségszerűen bekövetkezik. Az alábbi tanulmány a profilalkotáson belül működő irányzatokról kíván áttekintést nyújtani a kezdeti értetlenség fázisában lévő, vagy szerencsésebb esetben még az előtt álló, vagy azon már átlépő olvasónak.

Először a profilalkotás fogalmát tisztázom, majd az alkalmazás lehetséges területeit veszem számba. Ezután a négy fő irányzatot ismertetem: a diagnosztikus értékelést (*diagnostic evaluation*), a bűnügyi nyomozati elemzést (*criminal investigative analysis*), a nyomozati pszichológiát (*investigative psychology*) és a viselkedéses bizonyítékelemzést (*behavioral evidence analysis*). Ezen kívül szót ejtek a földrajziprofil-alkotásról (*geographic profiling*) és az olyan újabb, kevésbé ismert elképzelésekről, mint például a kriminális működés profilozása (*crime action profiling*) és a klinikai deduktív profilalkotás (*clinical deductive profiling*). Zárásként pedig áttekintést adok a profilalkotás magyarországi alkalmazásáról.

A profilalkotás definiálása

A bűnügyiprofil-alkotás a kriminálpszichológia egyik legígéretesebb alkalmazott területe. A módszer a pszichológiát, a pszichiátriát, a pszichopatológiát és a szociológiát használja fel az ismeretlen tettes felderítésének segítésére. A profilalkotás során pszichológiai jellegű adatok kiemelése, rendszerezése, elemzése és értékelése történik, miközben a profilt készítő szakember meghatározza

az elkövető demográfiai és személyiségbeli jellemzőit¹. Tehát: a profilalkotás nem más, mint az elkövető legfőbb személyiség- és viselkedésszerű jellemzőinek rekonstrukciója cselekményének pszichológiai szempontú elemzése alapján². Maga az elképzelés nem új keletű, a gyakorló nyomozó munkája közben óhatatlanul is alkot egy képet arról az emberről, akit keres. Bár ezt nem hívja profilnak, az általa alkotott mentális kép ugyanazt a célt szolgálja³. A profilalkotás azonban a teljes figyelmét erre a folyamatra fordítja, és a lehető legpontosabb képet igyekszik megalkotni a tettesről, a szubjektivitást és az intuíciót az objektivitásra, tudományos alaposságra és aprólékosságra cserélve⁴.

Nagyon fontos kiemelni, hogy a profil nem váltja ki a hagyományos nyomozati eszközöket és technikákat, nem mondja meg, hogy ki az elkövető, de rámutat arra, hogy – nagy valószínűséggel – milyen típusú személy⁵. Nem helyettesíti a nyomozást, hanem csupán egy eszköz a nyomozó szakember fegyvertárában.

A bűnügyprofil-alkotás felhasználási területei

Szűkítés – az elkészült profil rámutat arra, hogy a tettes milyen típusú személy lehet⁶. Ezáltal leszűkíthető a lehetséges elkövetői kör, amelyben vizsgálódni érdemes⁷, ezzel a figyelem és az erőforrások a megfelelő irányba terelhetők, fokozva a hatékonyságot és a gazdaságosságot⁸.

Összekapcsolás – bizonyos szempontok alapján megállapítható egyes cselekmények sorozatba, tehát egy elkövetőhöz való tartozása⁹, és bejósolhatók a sorozat további cselekményeinek egyes jellemzői (például helye, jellege).

Az elterjedt nézet szerint ezért leginkább sorozatos erőszakos bűncselekmények esetében használható a módszer. Az utóbbi körülbelül tíz-tizenöt évben azonban megnőtt az érdeklődés az egyszeri cselekmények esetében való alkalmazhatóság, valamint az egyszeri cselekmények profilalkotás szempontjából fontos jellemzőinek kutatása iránt¹⁰. Az általános nézet ma már az, hogy a profilalkotás minden olyan „helyszínes” ügyben felhasználható, ahol az elkövető által alkalmazott erőszaknak nyomai vannak¹¹, és ahol az erőszakos (például emberölési) cselekmény „szokatlan”, az elkövető pszichopatiájának jegyét is magán hordozza¹².

Nyomozási stratégia – a profilalkotás jelentős segítséget nyújthat a hatékonyabb nyomozási stratégiák kialakításában, különös tekintettel a proaktív technikákra¹³, melyek az úgynevezett „döglött ügyek”, illetve az elakadt nyomozások esetében kaphatnak kiemelt szerepet. Ez az alkalmazási terület a

profilalkotás egyik igen ígéretes hasznát adhatja, hiszen ezek az eljárások az elkövető pszichés működésének pontosabb ismerete által egyre kreatívabbá és hatékonyabbá válhatnak.

Házkutatás – bejósolhatók az elkövető birtokában lévő, a cselekmény elkövetésére utaló tárgyak¹⁴, ezzel fokozva a házkutások célirányosságát.

Kihallgatás – az elkövető általános és specifikus érzelmi, kognitív, viselkedési reakcióinak minél pontosabb ismerete által kialakíthatók a leghatékonyabb kihallgatási stratégiák¹⁵. A profilalkotás tehát nemcsak az ismeretlen elkövető felkutatásában kaphat szerepet, hanem az elfogás utáni szakaszban is nagyban segítheti a bizonyítási folyamatot, a már elfogott elkövetőtől való információszerzést.

A profilalkotás irányzatai

Az alapvető definíciók tisztázása és ezzel a félreértésre alapot adó kérdések körének jelentős redukálása után következzen a profilalkotás irányzatainak, fő módszertani rendszereinek áttekintése.

Diagnosztikus értékelés (diagnostic evaluation)

A profilalkotás első és egyben leghangosabb sikereit orvosok, pszichiáterek és pszichológusok hozták. Hírneves képviselőik *dr. Thomas Bond*¹⁶ (Hasfelmetező Jack esete), *dr. Walter Langer*¹⁷ (Adolf Hitler profilja) és *dr. James Brussel*¹⁸ (az őrült bombagyáros és a bostoni fojtogató esete) munkássága szorosán összefonódik a profilalkotás történeti kezdetével is, hiszen tevékenységük és sikereik utat nyitottak a módszer elfogadásának és fejlődésének.

A diagnosztikus értékelés voltaképpen gyűjtőfogalom, a pszichológusok, pszichiáterek és egyéb, a lélektanban jártas szakemberek profilalkotásban való részvételét foglalja össze. Általánosan alkalmazott módszertana, elméleti háttere nincs, ez minden esetben a profilalkotó szakmai háttérétől, irányultságától és tapasztalatától függ¹⁹. A profil megalkotása a klinikai gyakorlatban alkalmazott diagnosztikus folyamat megfordítása: nem az ismert egyén jellemzőiből következtetnek a jövőben várható cselekvéseire, hanem az ismert cselekvésből az ismeretlen egyén jellemzőire. Az irányzat képviselőinek általában nincs ugyan nyomozati tapasztalatuk és ehhez szükséges speciális ismeretük, a személyiségpatológiák, diagnosztikus kategóriák és együtt járások klinikai praxisból származó beható ismerete igen gazdag, komplexitásában más módszerrel

nem reprodukálható információt tud nyújtani. Manapság is a diagnosztikus értékelés módszerétől származnak a leggazdagabb és legpontosabb profilok²⁰, tévedés esetén azonban a legnagyobb károk is. További kritika a módszerrel kapcsolatban, hogy olyannyira individualista, annyira támaszkodik az egyéni klinikai megítélésre, hogy a validitás, az alkalmazhatóság, a profil megalkotásának folyamata egyáltalán nem vizsgálható és ellenőrizhető²¹.

Bűnügyi nyomozati elemzés (criminal investigative analysis)

A bűnügyi nyomozati elemzés története az FBI kötelékében dolgozó *Howard Teten*nél kezdődött, aki a kriminális magatartással kapcsolatos tudását dr. Brusselnél is gyarapította. Vitathatatlan érdeme, hogy a gondolat gyökerét elültette a testületnél, ám az igazi fénykor az utána következő generációhoz köthető, amelyet *Robert Ressler*, *John Douglas* és *Roy Hazelwood* neve fémjelez. Ők folytatták le azokat az interjúkat a börtönben lévő elkövetőkkel – főként sorozatgyilkosokkal és szexuális emberölések tetteseivel –, amelyek azóta is az FBI profilalkotási módszerének alapjai²².

Kidolgozták a szexuális emberölés motivációs hátterének modelljét²³, ebben hangsúlyozták a korai tapasztalatok és a burjánzó fantáziatevékenység szerepét. Megalkották az azóta elhíresült organizált–deorganizált besorolást, amely a cselekmény elemzése során megállapított színvonal alapján határozza meg a tettesi jellemzőket, és a módszer alapjává vált.

Tapasztalataik alapján kézikönyvet²⁴ adtak ki, amelyben az erőszakos bűncselekményeket a pszichiátriai betegségeket kategorizáló diagnosztikus kézikönyv, a DSM mintájára klasszifikálták és írták le²⁵. Ezen kívül meghatározták a profilalkotás egymásra épülő lépéseit. Az *első* a cselekménnyel kapcsolatos összes elérhető anyag összegyűjtése. A *második* lépés az első szakaszban begyűjtött adatok hét kulcspont (az emberölés típusa és stílusa, elsődleges szándék, áldozati rizikó, tettesi rizikó, eszkaláció, időfaktorok, helyi faktorok) alapján való mintázatba rendezését foglalja magában. *Ezután* a tettes és áldozat között történtek sorrendi rekonstrukciója következik. Ekkor kerül sor a cselekmény motivációjának megfontolására is. A *negyedik* lépés a profil megalkotása, amely tartalmazza a tettes fizikai és demográfiai jellemzőit, szokásait, hiedelmeit, értékrendjét, foglalkozását, kapcsolatait, és a cselekmény előtti és utáni viselkedését is. Az utolsó lépés kedvező esetben a már elfogott tettes jellemzőinek összevetése a profillal²⁶.

Mivel az FBI szakemberei több évtizede folytatják tevékenységüket a profilalkotás terén, hatalmas mennyiségű adat birtokában vannak. Ennek

egyenes következménye, hogy a módszer az évek folyamán egyre inkább az induktív irányba tolódott el, a statisztikai számítások egyszerű algoritmusaira redukálódott. Így könnyen tanítható, olcsó és gyors a módszer, valamint teljes mértékben a nyomozási folyamat igényeire szabott²⁷. Ennek is tulajdonítható, hogy számos ország rendőrsége ezt az irányzatot vette át saját munkájában, köztük – bár angol közvetítéssel és bizonyos módosításokkal – Magyarország is²⁸.

Az FBI módszereit azonban számos kritika is éri napjainkban is. Ezek között első helyen szerepel, hogy a mai módszerek még mindig a *Douglas, Ressler és Hazelwood* által, a nyolcvanas években lefolytatott kutatáson alapulnak²⁹. Amellett, hogy ez a kutatás idejétmúlt, tudományos szempontból több probléma is van vele. Egyrészt meglehetősen alacsony az elemszám, amelynek alapján a kutatók következtetéseiket az egész populációra generalizálták. Másrészt ezen az alacsony elemszámon belül sem homogén a vizsgálati személyek köre. A vizsgálat során nem alkalmaztak *peer review*-t (szakmai lektorálást), így következtetéseik bár igen érdekesek, kevésbé védettek a szubjektivitástól. A kutatás tudományosan igényes, érvényes reprodukciója napjainkig sem történt meg; ha folynak is kutatások az FBI berkein belül, azt elzárják a külvilág elől, eredményeiket és tanulmányaikat nem publikálják, ezzel kivonva kutatásaikat a tudományos ellenőrzések alól³⁰.

A nem az FBI által kiképzett profilalkotók az FBI gyakorlatával kapcsolatban is aggályokat fogalmaznak meg. Az FBI módszere induktív. Az induktív módszerek vonatkozásában mindig megfogalmazható az a kifogás, miszerint az alapfeltevés, hogy hasonló cselekményt hasonló emberek követnek el, nem mindig állja meg a helyét. A specifikus eset ugyanis a legritkábban egyezik meg a statisztikai „átlaggal”. Következtetéseik statisztikai valószínűségen alapulnak, ezért ezt a megfogalmazott profilban ki kellene emelni, és a következtetéseket statisztikai valószínűség formájában kellene megfogalmazni. A kritikusok szerint ez a legritkább esetben valósul meg, holott ez súlyos tévedésekhez vezethet. Ezen kívül az FBI profilalkotóinak háttéréből hiányolják a viselkedés- és lélektani tudományokban való képzettséget, miközben következtetéseik nagyrészt pszichológiai tárgyúak³¹.

Nyomozati pszichológia (investigative psychology)

A nyomozati pszichológia szintén induktív módszer, alapítója *David Canter*, a Liverpooli Egyetem pszichológiaprofesszora³². Az FBI említett módszeréből indult ki, ám míg az egyesült államokbeli profilalkotók a gyakorlati ta-

pasztalataikra alapozták elképzeléseiket, Canter törekvései arra irányulnak, hogy a bűnügyi profilalkotás módszerét tudományos alapokra helyezze³³. A kísérleti pszichológia, szociálpszichológia, kriminológia és forenzikus pszichiátria eredményeit felhasználva alkotja meg azt az elméleti koncepciót, amelyet aztán tudományos tesztelésnek vet alá³⁴. A végső cél egy precíz és széles körben alkalmazható modell létrehozása³⁵.

A tudományosan megalapozott profilalkotási modell létrehozásának alapfeltevése az, hogy léteznek olyan kiugró pszichológiai változók a cselekmények jellemzői között, amelyek az elkövetőhöz köthetők. Ezek a változók egy hierarchikus modellben összegezhetők, ami alapján típusok hozhatók létre. Canter a módszerét a színek osztályozásához és a színekörhöz hasonlítja. Ennek analógiájára úgynevezett *radex*-modellben gondolkodik, amelyben nem metrikus multidimenzionálisskála-módszert alkalmaz. A végeredmény a cselekmény jellemzői és a tettesi tulajdonságok közötti statisztikai összefüggések kör alakban való grafikus ábrázolása. A kör közepén helyezkednek el azok a tulajdonságok, amely sok tettesre általában jellemzők, és a kör szélei felé haladva helyezkednek el az egyre specifikusabb jellemzők. Ezen kívül a modellben elkülönülnek a cselekmények különböző minőségi jellemzői is, amelyek konceptuálisan helyezkednek el a kör középpontja körül³⁶. Így tehát egy olyan kört kapunk, amelyben a gyakoriság, a kapcsolat erőssége és a tematikus hovatartozás szerint helyezkednek el a különböző tételeket jelző pontok. Egyre több tanulmány támasztja alá azt, hogy ez a modell jól használható eszköz a tettesek differenciálásában³⁷. Jelenleg a legnagyobb feladat a cselekmények minőségi jellemzőinek vagy „tematikáknak” és az azokkal együtt járó cselekményi és tettesi jellemzőknek az azonosítása³⁸. Ez idáig sikerült meghatározni bizonyos tematikákat és a hozzá tartozó tulajdonságokat, ezek közül az egyik az áldozat szerepe a tettes számára: személy, tárgy vagy eszköz³⁹. Egy másik tematika, amely – az előbbi aspektussal összefüggésben – visszatérően jelentkezik a tanulmányokban, az agresszió instrumentális vagy expresszív minősége⁴⁰.

A nyomozati pszichológia fejlődésével szükség van a kriminális magatartást magyarázó elméletek kidolgozására is. Canter a kriminális és nem kriminális magatartást a mindennapi aktivitás két szélsőségeként konceptualizálja, és felhívja a figyelmet arra, hogy a legtöbb elkövetőnek a kriminalitás integrált része az általános életvitelének, és nem egy speciális, atipikus momentum⁴¹. Elképzelésében központi fogalom az interperszonális stílus, ez ugyanis az egész személyiséget átítatja. Maga a cselekmény is egy interperszonális történés, amelyben az elkövető megjelenik sajátos, rá jellemző stílusával,

amely nagy valószínűséggel nem sokban különbözik a cselekményen kívüli interakcióitól sem⁴². Az áldozat és elkövető közötti interakciót öt aspektus alapján sorolja be (interperszonális koherencia, a hely és idő szignifikanciája, kriminális jellemzők, kriminális viselkedés és forenzikus elővigyázatosság), és a tettes interperszonális viselkedésének is öt faktorát határozza meg (interperszonális intimitás, szexualitás, szexuális kielégülés, erőszak és agresszió, kriminalitás)⁴³.

A nyomozati pszichológusok jóval túlléptek a sorozatgyilkosok feltérképezésén, és olyan cselekményeket tanulmányoznak, mint a rablás és a gyújtogatás. Kiterjesztik a pszichológia rendvédelemben való felhasználhatóságának körét is, különösen előtérbe helyezve a kihallgatások pszichológiai történéseit, és az egyes interjútechnikák alkalmazását különböző tettes-, áldozat- vagy tanútípusoknál⁴⁴, és kutatásokat folytatnak az elkövetések térbeli jellemzőivel kapcsolatban, tehát a földrajziprofil-alkotás területén is⁴⁵. A profilalkotást csak tevékenységük egyik részének tekintik⁴⁶.

Canter szerint a profilalkotás jövője a tudományos bizonyítékok lassú gyarapításában, az elméletek kidolgozásában és tesztelésében és az eredmények számítógép-alapú döntést támogató rendszerekbe való beépítésében áll⁴⁷.

A nyomozati pszichológiát érő kritikák egyeznek az induktív módszereket általában érő kritikákkal, amelyek elsősorban a statisztikai eredmények egyedi esetben való alkalmazhatóságát kérdőjelezzik meg. Ezen kívül sok olyan elem, amelyet Canter újításnak címkéz, már korábban is létező konstrukció volt, itt csak új néven szerepel. Az azonban vitathatatlan érdeme Canter és tanítványai munkásságának, hogy eredményeik tudományosan igényes kutatásokon alapszanak, az adatgyűjtés folyamatos, eredményeiket tesztelik, alátámasztják és publikálják⁴⁸. További fontos érdemük, hogy azonosították a profilalkotás elméleti alapfeltevéseit, és megkezdték ezek tudományos ellenőrzését⁴⁹.

*Viselkedéses bizonyítékelemzés, deduktív profilalkotás
(behavioral evidence analysis, deductive profiling)*

Brent Turvey módszere az egyik legmodernebb profilalkotási módszer. Kiinduló gondolata, hogy nincs két egyforma eset. Minden cselekményt önmagában szemlél és vizsgál⁵⁰. A profilalkotás folyamatában igyekszik a lehető legkisebbre redukálni a szubjektív komponens szerepét és a bizonytalanságot, és csak azzal dolgozik, ami tény és bizonyított; nem él feltételezésekkel. Az átlagolt elkövetői típusok alkalmazása helyett a helyszín jellemzőinek és a meg-

jelenő viselkedés mintázatainak részletes vizsgálatát folytatja le, és annak alapján érvel, hogy mely specifikus elkövetői jellemzőkre van bizonyíték. A statisztikai módszereket és elméletalkotást ugyan fontosnak, de kevésnek találja. Hasznukat elsősorban a hipotézisalkotásban való használhatóságukban látja, amelyet aztán deduktív logikai levezetések⁵¹ útján tesztelni lehet, végül eljutva a pontos és helyes megoldáshoz. Ezért ebben az irányzatban nagyon fontos a kritikai gondolkodás, a multidiszciplináris szemlélet és a módszer fegyelmezett alkalmazása. Ezen kívül – mivel a profilalkotó munkájának nagy része a rendelkezésre álló adatok megbízhatóságának és a cselekménnyel való kapcsolatának elemzésével telik – a lélektani képzettség mellett alapvető fontosságúnak tartja a forenzikus tudományokban való jártasságot⁵².

Turvey is leírja azokat az egymásra épülő lépéseket, amelyek végül elvezetnek a profil megalkotásához. Elsőként a nem egyértelmű forenzikus bizonyítékok elemzése történik meg. Ez biztosítja azt, hogy az adatok, amelyekből a következtetéseket a profilalkotó levonja, csak biztosan hitelesek és valóságok legyenek, hiszen „*a profil csak annyira lehet jó, mint a bizonyíték, amire épül*”⁵³. Ehhez a szakaszhoz kötődik a cselekmény lehető legpontosabb (történeti) rekonstrukciója is, amely Turvey módszerében voltaképpen az egész profilalkotási folyamat alapja. Ezt az elemzést csak a forenzikus tudományokban képzett vagy legalább magas szinten jártas szakember végezze, aki optimális esetben, de nem feltétlenül maga a profilalkotó. További alapvető elem a viktimológiai elemzés, amely az áldozat életvitelére, személyiségére, kapcsolataira és az ebből adódó kockázati szintre fókuszál. A rizikót mind az áldozat, mind pedig a tettes perspektívájából vizsgálják az egész életvitelre és az áldozattá válás pillanatára nézve. A viktimológiai információk nagyon fontosak annak valószínűsítésében is, hogy az áldozat és a tettes között lehetett-e kapcsolat, és ha igen, akkor milyen jellegű. Ezen kívül megtörténik a helyszín jellegzetességeinek leírása. Egyebek között olyan faktorok meghatározására kerül sor, mint a megközelítés módja, a kontrollgyakorlás módja, a helyszín típusa, a szexuális cselekmények természete és sorrendje, vagy a verbális aktivitás⁵⁴. Látható, hogy az FBI módszeréhez hasonló, bizonyos pontokon pedig eltérő adatokon és lépéseken alapszik a magatartási mintázatok leírása, ám itt a korábbi szakaszok összes információjának integrálása és a tettesi jellemzők okfejtése nem a statisztikai valószínűségek megállapítása, hanem a deduktív logikai levezetés alapján történik meg⁵⁵.

Turvey ellenzi a szokásos tulajdonságlisták használatát, mivel ezek indukzív úton készülnek, és ezért véleménye szerint az általuk adott eredmény nem elég megbízható. Meglátása szerint négy terület van, amelyen a deduktív

módszerrel magas biztonsággal vonhatók le következtetések: a tettes és az áldozat közötti kapcsolat, a helyszín ismerete, a módszerek és anyagok ismerete, valamint a kriminális jártasság⁵⁶.

Összességében elmondható, hogy a módszer neve ellenére sem tisztán deduktív. Nagyban támaszkodik az indukcióra a hipotézisek megalkotásában, amelyeket aztán a bizonyítékok ismeretében tesztel. Előnye, hogy objektív, és tudományos alapokon nyugszik⁵⁷. Noha ezzel a módszerrel a profil megalkotása meglehetősen időigényes, kiterjedt szaktudást igényel, és a profilalkotó a tettes jellemzőinek rövidebb listáját adja át a nyomozó hatóságnak, eredményei azonban jóval megbízhatóbbak és egyénre szabottabbak, mint a többi módszer esetében⁵⁸.

Kisebb irányzatok

Az utóbbi években megjelentek újabb elméletek a profilalkotásban. Ezek általában a már meglévő elképzelések továbbfejlesztésére, kiegészítésére vagy azok integrálására törekcsenek, de nem annyira kidolgozottak vagy elfogadottak, mint a négy nagyobb irányzat. Ezek közül hármat emelünk ki.

Kriminális működés profilozása (crime action profiling; CAP)

Olvasmányaiban észlelve a gyakorlati alkalmazás konkrétumai, valamint a bejósítás pontosságára vonatkozó kutatások hiányát, Kocsis aggódni kezdett a tudományos igényesség miatt, és saját kutatásokba kezdett a profilalkotás területén. A profilalkotás tudományos megalapozottságú fejlődésének határozott szószólójának tartja magát. Megközelítése induktív, statisztikai és empirikus irányultságú. Mivel kutatásai egyre kiterjedtebbé váltak, így napjainkban ezt saját megközelítésének tekinti, és a kriminális működés profilozásának (*crime action profiling; CAP*) nevezte el. A profilalkotást önálló technikának tekinti, gyökereit a forenzikus pszichológia diszciplináris tudásában, jövőjét pedig a különböző modalitású sorozatos bűncselekmények empirikus, pszichometriai módszerekkel megalkotott modelljeiben látja. Tanulmányai az erőszakos bűnözés viselkedéses mintáira és a profilalkotás struktúrájára, elemeire, folyamataira, pontosságára és a szükséges képességek vizsgálatára terjednek ki. Könyvében⁵⁹ a sorozatos szexuális erőszak, sorozatos/szexuális emberölés és a sorozatos gyújtogatás empirikus modelljét, valamint a tettes térbeli fellelhetőségének elemzését mutatja be. A modell

I. számú táblázat

A profilalkotás négy nagy paradigmájának összefoglalása*

Paradigma	Diagnosztikus értékelés (Diagnostic Evaluation; DE)	Bűnügyi nyomozati elemzés (Criminal Investigative Analysis; CIA)	Nyomozati pszichológia (Investigative Psychology; IP)	Viselkedésszerű bizonyítékelemzés (Behavioral Evidence Analysis; BEA)
Vezető nevek	Dr. Bond, dr. Brussel	FBI Magatartás-tudományi Egység, Teten, Mullany, Ressler, Douglas, Hazelwood, Safarik	Canter, Salfati, Alison, Santtila, Häkkinen	Turvey, Petherick, Chisum
Irodalom	A klinikai pszichológia, pszichiátria irodalma, elsősorban a pszichodinamikus területen	Robert K. Ressler – Ann W. Burgess – John F. Douglas: Sexual homicide, Patterns and motives ⁴⁰ John F. Douglas – Ann W. Burgess – Allen G. Burgess – Robert K. Ressler: Crime Classification Manual ⁴¹	Folyóiratok, például: Journal of Investigative Psychology and Offender Pro- filing Homicide Studies	Brent E. Turvey: Criminal profiling, third edition: An introduction to behavioral evi- dence analysis ⁴²
Lényeg	Mentális egészségügyben dolgozó szakemberek egyéni konzultációja, akik pszichológiai, pszichiátriai, kri- minológiai ismereteiket alkalmazzák és használják fel	Az első koherens kutatás, amely specifi- kusan és szisztematikusan a bűnügyi pro- fil-alkotásra irányult. Kimondottan a nyomozati munkában részt vevők szük- ségleteinek megfelelően fejlesztették ki. Tipológiákat alkottak a saját börtöninter- júk kutatásuk alapján. A legismertebb ezek közül az organizált és dezorganizált tipológia, amely a bűntényeket az elköve- tési jellegzetességekben mutatókozó kifi- nomultság alapján osztályozza	A profilozást erősen metodo- lógiai szempontból közelíti meg, és igyekszik a társada- lomtudományi ágakban kutató- ni, a tudást a kutatásokra ala- pozni. A profilalkotást a pszichológia önálló részterüle- tének határozza meg, elköve- rtései jellegzetességeiből kiindulva Számításokra törekszik	Voltaképpen nem tekinthető önálló irány- zatnak, mert nem építi be magába a leg- újabb kutatási eredményeket. Ehelyett egyesíteni igyekszik az erőszakos bűn- zésről szóló korábbi kriminológiai, filozó- fiai, bűnügyi technikai irodalmakat. Idoso- rolható az érvelés, következtetés különböző formáinak megkülönböztetése: induktív és deduktív következtetés elkülö- nítése
Jellemzők	Idioszinkratikus, ad hoc, kísérleti, klinikai ítéletalkotás	Idioszinkratikus A felajánlott jellemzők széles köre	Szisztematikus, komparatív	Fizikai bizonyíték, egyéni, nem kompara- tív, konzervatív megközelítés
Fókusz	A cselekménnyel összefüggő visel- kedések pszichodinamikus értelme- zése	A cselekményt felelős elkövető	Korábbi hasonló cselekmé- nyek kutatása a bűnügyi ada- tokból	A cselekmény rekonstrukciója a fizikai bizonyítékok alapján

* Forrás: Wayne Petherick: i. m.; Richard N. Kocsis: i. m.

2. számú táblázat

A különböző típusú profilok tartalma Petherick 2007-es kutatása alapján* (%)

	Diagnosztikus értékelés	Bűnügyi nyomozati elemzés	Nyomozati pszichológia	Viselkedéses bizonyíték-elemzés
Fegyverhasználat	12,5	10,5	0,0	35,7
Kontaktus pontja	0,0	0,0	0,0	28,6
Helyszíntípus	0,0	0,0	0,0	71,4
Megváltoztatott helyszín	0,0	26,3	0,0	28,6
Dokumentumok vizsgálata	25,0	31,6	25,0	92,9
Vizsgálatok elvégzése	0,0	10,5	0,0	42,9
Viktimológia	0,0	52,6	0,0	42,9
Az áldozat életstílusából adódó rizikó	0,0	57,9	0,0	50,0
A helyszín ismerete	0,0	10,5	0,0	28,6
Az áldozat ismerete	0,0	15,8	12,5	28,6
Megközelítés módja	0,0	26,3	25,0	57,1
Támadás módja	12,5	5,3	12,5	43,9
Kontroll módja	0,0	26,3	0,0	64,3
Erő alkalmazása	0,0	5,3	0,0	57,1
Áldozati ellenállás	0,0	15,8	0,0	42,9
Elővigyázatossági akciók	0,0	15,8	25,0	64,3
Kriminális képesség	12,5	10,5	12,5	42,9
Áldozat bizalma	0,0	15,8	0,0	14,3
Tettes támadás előtti viselkedése	0,0	15,8	0,0	0,0
Áldozat kiválasztása	12,5	31,6	12,5	7,1
Szándék	0,0	31,6	0,0	14,3
Ügyek összekapcsolása	0,0	31,6	37,5	0,0
Forenzikus elővigyázatosság	0,0	10,5	12,5	7,1
Nyomozati javaslatok	12,5	15,8	12,5	14,3
Fantázia	12,5	31,6	0,0	7,1
Tervezés	0,0	47,4	62,5	42,9
Motiváció	69,4	63,2	50,0	92,9
Kockázatfelmérés	25,0	26,3	37,5	0,0
Tettes támadás utáni viselkedése	12,5	31,6	0,0	0,0
Geográfia	25,0	52,6	75,0	7,1
Tettes lakóhelye	25,0	15,8	25,0	7,1
Tettes kapcsolatai	50,0	52,6	50,0	0,0
Házassága	12,5	26,3	37,5	7,1
Szociális készségei	62,5	37,8	25,0	0,0
Tettes munkája	25,0	47,4	50,0	7,1
Transzport módja	0,0	31,6	37,5	7,1
Neme	25,0	68,4	37,5	28,6
Személyisége	62,5	63,2	50,0	14,7
Diagnózisa	87,5	36,8	25,0	0,0
Kriminális előélete, priusz	12,5	31,6	50,0	7,1
Kora	25,0	57,9	50,0	0,0
Iskolai végzettsége	37,5	31,6	25,0	7,1
Intelligenciája	12,5	47,4	25,0	0,0
Rassz	12,5	42,1	25,0	7,1
Mentális betegség	37,5	21,1	25,0	0,0
Megjelenése	12,5	31,6	12,5	0,0
Figyelmeztetések, elővigyázatosság	50,0	63,2	50,0	7,1
Kihallgatási stratégia	25,0	5,3	25,0	0,0

* Forrás: Wayne Petherick: i. m.

módszerében és megközelítésében emlékeztet Canter és a nyomozati pszichológia elképzeléseire, ennek ellenére azonban egyelőre nem tűnik széles körben elfogadottnak. Kiemelendő, és sokat hivatkozott értéke azonban a profilalkotás pontosságának empirikus kutatása.

Földrajziprofil-alkotás (geographic profiling)

A földrajziprofil-alkotás feltevése, hogy a tettes számára ismerős vagy fontos helyek (lakóhely, munkahely, egyéb aktivitási csomópontok) meghatározhatók az általa elkövetett cselekmények térbeli elhelyezkedése alapján. A módszer elsősorban sorozatos elkövetéseknél alkalmazható, és a tettes valószínű magatartásának térbeli vonatkozásaira és a cselekmények térbeli jellemzői közötti kapcsolatra fókuszál azon alapfeltevés alapján, hogy a kriminális cselekvés nem véletlenszerű. Eredetileg kiegészítésként szolgált a már elkészült profil mellé, sőt azt tartották, hogy a földrajzi profil önmagában nem készíthető el. *Kim Rossmo* munkássága nyomán azonban újabban a profilalkotás önálló ágaként azonosítják, és már önmagában is alkalmazzák⁶³.

A következtetések néhány nagyon egyszerű feltevésen alapszanak. A fő alapelv, a „legkisebb erőfeszítés” (Rossmónál a közelség elve) azt jelenti, hogy ha adott két cselekvési lehetőség, az emberek azt választják, amelyik kevesebb erőfeszítést igényel. Ennek földrajzi vetülete a „távolságleépülés”, azaz: minél nagyobb a távolság a „bázistól”, annál kevesebb az elkövetett bűncselekmény, és fordítva. Ebből az következne, hogy a tettesek legszívesebben közvetlenül saját környezetükben követik el cselekményeiket, ez azonban távolról sincs így. Rossmo ezért bevezette a „pufferzóna” kifejezést, amely közvetlenül a tettes otthonát veszi körbe, és amelyen belül a cselekmények elkövetése nemkívánatos számukra, mivel az növelné a lebukás kockázatát⁶⁴.

Ez nagyon egyszerűnek tűnik, a tettesek döntési mechanizmusait azonban nagyban bonyolítják a valós környezet sajátosságai, változatosságai. Különösen igaz ez városi környezetben. Ezen kívül a tettes nem mindig van abban a helyzetben, hogy kedve szerint választhassa meg a cselekmény helyét, hiszen külső kényszerítő körülmények hatnak rá. Például a munkaideje (ha van), házastársának figyelő szeme, anyagi lehetőségei, kora és kriminális tapasztalata. Ezen kívül Canter leírt két elkövetői típust a térbeli preferenciák tekintetében. Az egyik a „martalóc”, aki otthonról indul támadásaira, ezért otthona a két, egymástól legtávolabb eső cselekmény helyszíne által alkotott körön belül keresendő. A másik az „ingázó”, akinek szintén van bázisa, de az az ott-

honától eltérő földrajzi területen található. A bázis nem az otthona, mégis szolgálhat számára valamilyen jelentőséggel⁶⁵.

A földrajziprofil-alkotás jövője az egyre kiterjedtebb empirikus vizsgálatokban és a számítógépes alkalmazások fejlesztésében áll. Ezért az irányzat művelői az említett faktorokat igyekeznek beépíteni az elméletekbe, a vizsgálati hipotézisekbe és az egyre szofisztikáltabb programokba is⁶⁶.

A módszer alkalmazhatóságának azonban sok feltétele van, ami jelentősen szűkíti a felhasználhatóság körét⁶⁷. Legfontosabbként említhető, hogy a földrajzi profil csak olyan esetekben alkalmazható, ahol a nyomozó hatóság egyértelműen bizonyítani tudja a cselekmények sorozatba tartozását. A megbízhatóságot jelentős mértékben rontják a sorozat tévesen azonosított elemei, illetve a be nem jelentett cselekmények. A kritikusok aggályosnak találják, hogy a viselkedés egyetlen jellemzője alapján, a tettesről készített egész profil nélkül vonnak le indokolatlanul széles körű következtetéseket. Kifogásként jelenik meg az is, hogy a földrajziprofil-alkotás tudásanyaga elsősorban rablás és tulajdon elleni cselekmények tapasztalatából származik, ami egyáltalán nem biztos, hogy alkalmazható a személy elleni erőszakos bűncselekmények esetében⁶⁸.

Klinikai deduktív irányzat (clinical deductive profiling)

A klinikai deduktív irányzat integratív szemléletet képvisel. Azok az irányzatok, amelyek szigorúan a tudományos és a statisztikai megközelítést veszik alapul, vesztenek a kapott információból, így szegényebb a profil, amelyet szolgáltatni tudnak. Azok pedig, amelyek a klinikai ismereteket veszik alapul, gazdag képet adnak ugyan, de túlságosan alapoznak az alkotó szakértelmére és szubjektív meglátásaira, ezért nagyobb a tévedés esélye. A klinikai deduktív módszer a statisztikai módszerek felgyűlt tudásanyagát és nem induktív elemeit, a deduktív módszer tudományosságát és alapelveit és a diagnosztikus értékelések gazdagságát és mélységét igyekszik ötvözni. Ezzel gazdag információt nyújtó, széles körű és rugalmas profilalkotási módszert remélnek létrehozni. Ehhez olyan profilalkotókra van szükség, akik magas szintű pszichológiai (különösen klinikai pszichológiai) ismeretekkel bírnak, jártasak a forenzikus technikákban és tudományokban, a kriminalisztikában, kriminológiában, kriminálpszichológiában, valamint a nyomozás folyamatában, amelyben képesek rugalmasan és integráltan részt venni. Ebben pedig a klinikai pszichológusok elengedhetetlen szerepét hangsúlyozzák⁶⁹.

Az elképzelés ígéretes, de a szerző sajnos nem vagy alig tér ki a gyakorlati megvalósítás és a profilalkotás folyamatába való integrálás részleteire.

Magyarországi gyakorlat

Magyarországon 1996-ban kezdődött a profilalkotás alkalmazása az Országos Rendőr-főkapitányság Kriminálisztikai Azonosító Szolgálatánál⁷⁰, és 1997 óta folytatja tevékenységét a profilalkotó csoport az Országos Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Főigazgatóság Elemző és Koordinációs Igazgatóságán⁷¹. Erőszakos bűncselekmények és gyanús eltűnési ügyek felderítésében nyújtanak segítséget. Az alkalmazott módszer angol közvetítéssel az Egyesült Államokból, *Bendzsák Katalin és Benke Miklós* 1993-as egyesült királyságbeli, *Chilkó Ferenc* 1993-as bécsi és *Kunos Imre* 1995-ös lyoni szakmai látogatása után érkezett hazánkba⁷². A hazai módszer alapjait – amelyet szociológiai típusú vagy specifikus elkövetői profilalkotásnak neveztek el – *Fülöp Gyula* szociológus és *Pálvölgyi Miklós* programozó matematikus alkotta meg. Munkájuk eredménye egy 254 kérdést tartalmazó, statisztikai kódolásra alkalmas kérdőív, amely a bűncselekmények áldozatainak sérüléseire, a talált nyomokra, elkövetési módokra kérdez rá, és egy számítógépes program, amely az adatok összegyűjtését és rendszerezését szolgálja⁷³. Ebből már sejthető, hogy a módszer alapvetően statisztikai, tehát induktív beállítottságú, és azon az alapfeltevésen alapszik, hogy hasonló sértettek sérelmére, hasonló bűncselekményt, hasonló módon feltehetően hasonló tettesek követnek el⁷⁴. Ennek értelmében az összegyűjtött adatokon elvégzett statisztikai számítások segítségével valószínűsíthetők a tettesek személyiségjegyei⁷⁵. A magyar módszer még inkább támaszkodik a számítógépes eljárásokra, mint amerikai vagy angol elődje, ezzel még inkább kiküszöböli az emberi tényezőt és a szakmai gyakorlat jelentőségét⁷⁶.

Adatbázisukban 2004-es adat szerint az 1970-es évekig visszamenőleg 23 ezer felderített bűncselekmény adatai állnak rendelkezésre⁷⁷. A profilalkotási folyamat során a megoldandó ügy adatait beviszik a rendszerbe. A program az új ügy adatait a korábbi elkövetések adataival összehasonlítva egy hasonlósági sorrendet ad meg, amelynek elején a leginkább hasonló eset áll. Ezt a listát a profilalkotó nagyjából harmincöt-negyven esetre szűkíti. A számítógép ezekből az adatokból keresztáblázatot alkot, és a profilalkotó ez alapján állapítja meg a keresett elkövető jellegzetességeinek valószínűségét százalékos formában⁷⁸. A profilalkotás természetesen nem fejeződik be a valószínű-

ségek kiszámításával, hiszen a profil teljessé válásához szükséges az adatok életszerűvé tétele, a profil „megrajzolása”, amit a nyomozói tapasztalattal, pszichológiai és kriminológiai szaktudással bíró szakemberek együttműködése tesz lehetővé⁷⁹.

A módszert első ízben az elhíresült bolti sorozatgyilkosságnál alkalmazták sikerrel. Hazánkban évente három-négyszáz élet elleni bűncselekmény történik, ennek tíz százalékában, tehát harminc-negyven esetben ismeretlen a tettes. Ilyenkor válhat szükségessé a profilalkotók közreműködése a nyomozásban⁸⁰. Ezen kívül a módszer alkalmazható rablások, szexuális jellegű erőszakos bűncselekmények vagy ezek sorozatai esetén⁸¹.

Boros meglátása szerint Magyarországon a profilalkotás használatára történtek ugyan kísérletek, de – bár ezek nem voltak sikertelenek – a nyomozati munkában mégsem terjedt el a rendszeres felhasználás. Ennek oka szerint a nyomozó hatóságok konzervativizmusa, idegenkedése az új módszertől, másrészt a speciálisan képzett szakemberek hiánya. Ezen kívül megemlíti, hogy Magyarországon szerencsére csak kis számban fordulnak elő olyan jellegű és súlyosságú cselekmények, amelyek indokolnák vagy kikényszerítenék a profilalkotás használatát⁸². A profilalkotás azonban – ahogyan azt a tanulmány elején jeleztük – nem kizárólag a legsúlyosabb vagy sorozatos cselekmények esetében alkalmazható.

IRODALOM

Bennel, Craig – Corey, Shevaun: Geographic profiling of terrorist attacks. In: **Richard N. Kocsis: (ed.):** Criminal profiling: Principles and practice. Humana Press, Totowa, New Jersey, 2006, pp. 189–203.

Bijleveld, Catrien – Smit, Paul: Homicide in the Netherlands: On the structuring of homicide typologies. *Homicide Studies*, vol. 10, no. 3, 2006

Boros János: A bűnözői profilalkotástól a tanúkihallgatásig: törekvések a mai kriminálpszichológiában. *Magyar Pszichológiai Szemle*, 2003/2.

Canter, David: Offender profiling and criminal differentiation. *Legal and Criminal Psychology*, no. 5, 2000

Canter, David: Offender profiling and investigative psychology. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, no. 1, 2004

Chilkó Ferenc: Adalék a profilalkotásról szóló cikkhez. *Rendészeti Szemle*, 1994/6.

Coupe, James J.: A clinical approach to deductive criminal profiling. Institute for Graduate Clinical Psychology, Chester, 2003

Crabbé, Ann – Decoene, Stefaan – Vertommen, Hans: Profiling homicide offenders: A review of assumptions and theories. *Agression and Violent Behavior*, no. 13, 2008

- Csernyikné Póth Ágnes:** A profilalkotás lényege. In: **Csernyikné Póth Ágnes – Fogarasi Mihály (szerk.):** Kriminálpaszichológia. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2006, 213–217. o.
- Davis, Joseph A.:** Criminal personality profiling and crime scene assessment. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, vol. 15, no. 3, 1999
- Douglas, John E. – Burgess, Ann W. – Burgess, Allen G. – Ressler, Robert K.:** Crime Classification Manual. Jossey-Bass, San Francisco, 2006
- Douglas, John E. – Olshaker, Mark:** Mind hunter: Inside the FBI's elite serial crime unit. Pocket Books, New York, 1996
- Fülöp Gyula:** Bűnözői profilalkotás a hazai bűnüldözésben. *Belügyi Szemle*, 1997/12.
- Kemény Gábor:** A profilalkotás adaptálásáról. *Belügyi Szemle*, 1999/3.
- Kiss Anna:** Profilalkotás mint új kriminalisztikai módszer? In: **Pusztai László (szerk.):** Kriminológiai és kriminalisztikai évkönyv. IKVA, Budapest, 1995, 217–232. o.
- Kocsis, Richard N.:** Criminal profiling: Principles and practice. Humana Press, Totowa, New Jersey, 2006
- Last, Stephanie K. – Fritzson, Katarina:** Investigating the nature of expressiveness in stranger, acquaintance and intrafamilial homicides. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, no. 2, 2005
- Nagy Enikő – Elekesné Lenhardt Zsuzsa:** A specifikus elkövetői profilalkotás elmélete és gyakorlata. *Belügyi Szemle*, 2004/6.
- Petherick, Wayne:** Criminal profiling: A qualitative and quantitative analysis of process and content. Robina Queensland, Bond University, Australia, 2007
- Ressler, Robert K. – Burgess, Ann W. – Douglas, John E.:** Sexual homicide. Patterns and motives. The Free Press, New York, 1992
- Salfati, C. Gabrielle:** The nature of expressiveness and instrumentality in homicide. *Homicide Studies*, vol. 4, no. 3, 2000
- Salfati, C. Gabrielle:** A European perspective on the study of homicide. *Homicide Studies*, vol. 5, no. 4, 2001
- Salfati, C. Gabrielle:** Offender interaction with victims in homicide. *Journal of Interpersonal Violence*, vol. 18, no. 5, 2003
- Salfati, C. Gabrielle:** Offender interaction with victims in homicide: A multidimensional analysis of frequencies in crime-scene behaviors. *Journal of Interpersonal Violence*, vol. 18, no. 5, 2003 [2003b]
- Salfati, C. Gabrielle – Dupont, France:** Canadian homicide: An investigation of crime-scene actions. *Homicide Studies*, vol. 10, no. 2, 2006
- Santtila, Pekka – Canter, David – Elfgren, Thomas – Häkkänen, Helinä:** The structure of crime-scene actions in Finnish homicides. *Homicide Studies*, vol. 5, no. 4, 2001
- Santtila, Pekka – Häkkänen, Helinä – Canter, David – Elfgren, Thomas:** Classifying homicide offenders and predicting their characteristics from crime-scene behavior. *Scandinavian Journal of Psychology*, no. 44, 2003

Santtila, Pekka – Runtti, Markus – Mokros, Andreas: Predicting offender's criminal record from antisocial lifestyle indicators of homicide victims. *Journal of Interpersonal Violence*, vol. 19, no. 5, 2004

Tremmel Flórián – Fenyvesi Csaba – Herke Csongor: Kriminalisztika. Dialóg Campus, Budapest–Pécs, 2005

Turvey, Brent E.: Criminal profiling, third edition: An introduction to behavioral evidence analysis. Elsevier, London, 2008

LÁBJEGYZETEK

- 1 Csernyikné Póth Ágnes: A profilalkotás lényege. In: Csernyikné Póth Ágnes – Fogarasi Mihály (szerk.): *Kriminálpszichológia*. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2006, 213–217. o.
- 2 Robert K. Ressler – Ann W. Burgess – John E. Douglas: Sexual homicide. Patterns and motives. The Free Press, New York, 1992, p. 234.
- 3 Chilkó Ferenc: Adalék a profilalkotásról szóló cikkhez. *Rendészeti Szemle*, 1994/6., 81–84. o.
- 4 Kemény Gábor: A profilalkotás adaptálásáról. *Belügyi Szemle*, 1999/3., 3–20. o.
- 5 Robert K. Ressler – Ann W. Burgess – John E. Douglas: i. m.; Kiss Anna: Profilalkotás mint új kriminalisztikai módszer? In: Pusztai László (szerk.): *Kriminológiai és kriminalisztikai évkönyv*. IKVA, Budapest, 1995, 217–232. o.; Nagy Enikő – Elekesné Lenhardt Zsuzsa: A specifikus elkövetői profilalkotás elmélete és gyakorlata. *Belügyi Szemle*, 2004/6., 51–65. o.
- 6 Robert K. Ressler – Ann W. Burgess – John E. Douglas: i. m.; Kiss Anna: i. m.
- 7 Csernyikné Póth Ágnes: i. m.; Kemény Gábor: i. m.
- 8 Kemény Gábor: Uo.; Nagy Enikő – Elekesné Lenhardt Zsuzsa: i. m.; Joseph A. Davis: Criminal personality profiling and crime scene assessment. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, vol. 15, no. 3, 1999, pp. 291–301.
- 9 Csernyikné Póth Ágnes: i. m.; Robert K. Ressler – Ann W. Burgess – John E. Douglas: i. m.; Kemény Gábor: i. m.; Ann Crabbé – Stefaan Decoene – Hans Vertommen: Profiling homicide offenders: A review of assumptions and theories. *Aggression and Violent Behavior*, no. 13, 2008, pp. 88–106.
- 10 Ann Crabbé – Stefaan Decoene – Hans Vertommen: Uo.; C. Gabrielle Salfati: A European perspective on the study of homicide. *Homicide Studies*, vol. 5, no. 4, 2001, pp. 286–291.; C. Gabrielle Salfati: Offender interaction with victims in homicide. *Journal of Interpersonal Violence*, vol. 18, no. 5, 2003, pp. 490–512.; C. Gabrielle Salfati: The nature of expressiveness and instrumentality in homicide. *Homicide Studies*, vol. 4, no. 3, 2000, pp. 265–293.; C. Gabrielle Salfati – France Dupont: Canadian homicide: An investigation of crime-scene actions. *Homicide Studies*, vol. 10, no. 2, 2006, pp. 118–139.; C. Gabrielle Salfati: Offender interaction with victims in homicide: A multidimensional analysis of frequencies in crime-scene behaviors. *Journal of Interpersonal Violence*, vol. 18, no. 5, 2003, pp. 490–512. [2003b]; Pekka Santtila – Helinä Häkkänen – David Canter – Thomas Elfgren: Classifying homicide offenders and predicting their characteristics from crime-scene behavior. *Scandinavian Journal of Psychology*, no. 44, 2003, pp. 107–118.; Pekka Santtila – Markus Runtti – Andreas Mokros: Predicting offender's criminal record from antisocial lifestyle indicators of homicide victims. *Journal of Interpersonal Violence*, vol. 19, no. 5, 2004, pp. 541–557.; Stephanie K. Last – Katarina Fritzson: Investigating the nature of expressiveness in stranger, acquaintance and intrafamilial homicides. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, no. 2, 2005, pp. 179–193.; Pekka Santtila – David Canter – Thomas Elfgren – Helinä Häkkänen: The structure of crime-scene actions in Finnish homicides. *Homicide Studies*, vol. 5, no. 4, 2001, pp. 363–387.; Catrien Bijleveld – Paul Smit: Homicide in the Netherlands: On the structuring of homicide typologies. *Homicide Studies*, vol. 10, no. 3, 2006, pp. 195–219.; John E. Douglas – Mark Olshaker: *Mind hunter: Inside the FBI's elite serial crime unit*. Pocket Books, New York, 1996, p. 397.

- 11 Nagy Enikő – Elekesné Lenhardt Zsuzsa: i. m.
- 12 Brent E. Turvey: *Criminal profiling, third edition: An introduction to behavioral evidence analysis*. Elsevier, London, 2008, p. 753.; John E. Douglas – Ann W. Burgess – Allen G. Burgess – Robert K. Ressler: *Crime Classification Manual*. Jossey-Bass, San Fransisco, 2006, p. 555.
- 13 A proaktív stratégia arra irányul, hogy a társadalom partnerré váljon a bűntény megoldásában (8). Douglas itt beszél azokról a proaktív kezdeményezésekről (voltaképpen pszichológiai csapdákról), ahol az elkövetőt érzékenyen érintő témakörök ismeretében a tettes specifikus, előre jósolt válaszára számíthatunk, ezzel tovább szűkítve a gyanúsított kört, illetve leleplezve a tettest. John E. Douglas – Mark Olshaker: i. m.
- 14 Ann Crabbé – Stefaan Decoene – Hans Vertommen: i. m.
- 15 Kemény Gábor: i. m.
- 16 Dr. Thomas Bond valójában igazságügyi patológus volt, aki Hasfelmetsző Jack áldozatainak vizsgálata alapján jutott arra a következtetésre (dr. George Phillips véleményével ellentétben), hogy a tettesnek nincsen speciális sebészeti képzettsége. Emellett rámutatott a tettes valószínű személyiségjegyeire is, például a szexuális deviancia természetére, a magányosságra, az excentricitásra, és jólöltözöttségre. Wayne Petherick: *Criminal profiling: A qualitative and quantitative analysis of process and content*. Robina Queensland, Bond University, Australia, 2007, p. 291.
- 17 Dr. Walter Langer pszichiáter a Stratégiai Szolgálati Iroda (a CIA elődje) megbízásából készített személyiségprofil Adolf Hitlerről, öt szempont szerint: Hitler hogyan látja önmagát, hogyan látják őt a német emberek, hogyan látják őt munkatársai, Hitler pszichológiai elemzése és rekonstrukciója, és valószínű jövőbeni viselkedése. Az utóbbi szekcióban szerepelt a társaival együtt elkövetett öngyilkosság is mint lehetőség, igaz, hét alternatív forgatókönyv mellett. Nagy Enikő – Elekesné Lenhardt Zsuzsa: i. m.; Wayne Petherick: Uo.
- 18 Dr. James Brusselt először a New York-i rendőrség kérte fel az úgynevezett örült bombagyáros ügyében. Az elkövető legalább 37 bombát helyezett el New York különböző pályaudvarain és színházai-ban. A dr. Brussel által készített profil, amelyet a helyszínek és a tettes által a helyi újságoknak küldött levelek alapján alkotott, és amelynek segítségével végül elfogták az elkövetőt, hírhedt pontosságú volt. John E. Douglas – Ann W. Burgess – Allen G. Burgess – Robert K. Ressler: i. m.; Fülöp Gyula: *Bűnözői profilalkotás a hazai bűnüldözésben*. Belügyi Szemle, 1997/12., 5–11. o.; Richard N. Kocsis: *Criminal profiling: Principles and practice*. Humana Press, Totowa, New Jersey, 2006, p. 273. Később dr. Brusselt felkérték a bostoni fojtogató esetének elemzésére is, itt azonban nem sikerült olyan horderejű sikert aratnia, mint első ügyében. Wayne Petherick: i. m.
- 19 Wayne Petherick: i. m.; Brent E. Turvey: i. m.; James J. Coupe: *A clinical approach to deductive criminal profiling*. Institute for Graduate Clinical Psychology, Chester, 2003, p. 104.
- 20 James J. Coupe: i. m.
- 21 Wayne Petherick: i. m.; Brent E. Turvey: i. m.; James J. Coupe: Uo.
- 22 Robert K. Ressler – Ann W. Burgess – John E. Douglas: i. m.
- 23 Uo. 234. o.
- 24 John E. Douglas – Ann W. Burgess – Allen G. Burgess – Robert K. Ressler: i. m. 555. o.
- 25 Robert K. Ressler – Ann W. Burgess – John E. Douglas: i. m.; Joseph A. Davis: i. m.; Wayne Petherick: i. m.; James J. Coupe: i. m.; John E. Douglas – Ann W. Burgess – Allen G. Burgess – Robert K. Ressler: Uo.
- 26 Wayne Petherick: i. m.; John E. Douglas – Ann W. Burgess – Allen G. Burgess – Robert K. Ressler: Uo.
- 27 Wayne Petherick: Uo.; James J. Coupe: i. m.
- 28 Kemény Gábor: i. m.; Nagy Enikő – Elekesné Lenhardt Zsuzsa: i. m.; Fülöp Gyula: i. m.; Tremmel Flórián – Fenyvesi Csaba – Herke Csongor: *Kriminalisztika. Dialóg Campus, Budapest–Pécs*, 2005, 205–227. o.
- 29 Robert K. Ressler – Ann W. Burgess – John E. Douglas: i. m.

- 30 Wayne Petherick: i. m.; Brent E. Turvey: i. m.; James J. Coupe: i. m.
- 31 Wayne Petherick: Uo.; Brent E. Turvey: Uo.
- 32 Boros János: A bűnözői profilalkotástól a tanúkihallgatásig: törekvések a mai kriminálpszichológiában. Magyar Pszichológiai Szemle, 2003/2., 275–292. o.
- 33 Kemény Gábor: i. m.
- 34 Wayne Petherick: i. m.
- 35 C. Gabrielle Salfati (2001): i. m.; C. Gabrielle Salfati (2003): i. m.; C. Gabrielle Salfati (2000): i. m.; C. Gabrielle Salfati – France Dupont: i. m.; C. Gabrielle Salfati (2003b): i. m.; Pekka Santtila – Helinä Häkkänen – David Canter – Thomas Elfgren: i. m.; Pekka Santtila – Markus Runtti – Andreas Mokros: i. m.; Stephanie K. Last – Katarina Fritzon: i. m.; Pekka Santtila – David Canter – Thomas Elfgren – Helinä Häkkänen: i. m.; Catrien Bijleveld – Paul Smit: i. m.; John E. Douglas – Mark Olshaker: i. m.; Wayne Petherick: Uo.
- 36 C. Gabrielle Salfati (2001): i. m.; C. Gabrielle Salfati (2003): i. m.; C. Gabrielle Salfati (2000): i. m.; C. Gabrielle Salfati – France Dupont: i. m.; C. Gabrielle Salfati (2003b): i. m.; Pekka Santtila – Helinä Häkkänen – David Canter – Thomas Elfgren: i. m.; Pekka Santtila – Markus Runtti – Andreas Mokros: i. m.; Stephanie K. Last – Katarina Fritzon: i. m.; Pekka Santtila – David Canter – Thomas Elfgren – Helinä Häkkänen: i. m.; Catrien Bijleveld – Paul Smit: i. m.; John E. Douglas – Mark Olshaker: i. m.; David Canter: Offender profiling and criminal differentiation. Legal and Criminal Psychology, no. 5, 2000, pp. 23–46.
- 37 David Canter: Offender profiling and investigative psychology. Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling, no. 1, 2004, pp. 1–15.; C. Gabrielle Salfati (2001): i. m.; C. Gabrielle Salfati (2003): i. m.; C. Gabrielle Salfati (2000): i. m.; C. Gabrielle Salfati – France Dupont: i. m.; C. Gabrielle Salfati (2003b): i. m.; Pekka Santtila – Helinä Häkkänen – David Canter – Thomas Elfgren: i. m.; Pekka Santtila – Markus Runtti – Andreas Mokros: i. m.; Stephanie K. Last – Katarina Fritzon: i. m.; Pekka Santtila – David Canter – Thomas Elfgren – Helinä Häkkänen: i. m.; Catrien Bijleveld – Paul Smit: i. m.; John E. Douglas – Mark Olshaker: i. m.
- 38 David Canter (2000): i. m.
- 39 Uo.; C. Gabrielle Salfati (2001): i. m.; C. Gabrielle Salfati (2003): i. m.; C. Gabrielle Salfati (2000): i. m.; C. Gabrielle Salfati – France Dupont: i. m.; C. Gabrielle Salfati (2003b): i. m.; Pekka Santtila – Helinä Häkkänen – David Canter – Thomas Elfgren: i. m.; Pekka Santtila – Markus Runtti – Andreas Mokros: i. m.; Stephanie K. Last – Katarina Fritzon: i. m.; Pekka Santtila – David Canter – Thomas Elfgren – Helinä Häkkänen: i. m.; Catrien Bijleveld – Paul Smit: i. m.; John E. Douglas – Mark Olshaker: i. m.
- 40 C. Gabrielle Salfati (2001): i. m.; C. Gabrielle Salfati (2003): i. m.; C. Gabrielle Salfati (2000): i. m.; C. Gabrielle Salfati – France Dupont: i. m.; C. Gabrielle Salfati (2003b): i. m.; Pekka Santtila – Helinä Häkkänen – David Canter – Thomas Elfgren: i. m.; Pekka Santtila – Markus Runtti – Andreas Mokros: i. m.; Stephanie K. Last – Katarina Fritzon: i. m.; Pekka Santtila – David Canter – Thomas Elfgren – Helinä Häkkänen: i. m.; Catrien Bijleveld – Paul Smit: i. m.; John E. Douglas – Mark Olshaker: i. m.
- 41 Wayne Petherick: i. m.
- 42 Uo.; James J. Coupe: i. m.; David Canter (2000): i. m.
- 43 Wayne Petherick: i. m.
- 44 David Canter (2000): i. m.
- 45 Wayne Petherick: i. m.; James J. Coupe: i. m.
- 46 David Canter (2000): i. m.
- 47 Wayne Petherick: i. m.
- 48 Például itt: Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling. Szerkesztője David Canter.
- 49 Wayne Petherick: i. m.; James J. Coupe: i. m.
- 50 Wayne Petherick: i. m.; Brent E. Turvey: i. m.; Richard N. Kocsis: i. m.

- 51 Az indukció a következtetés olyan típusa, amely a premisszáknak nevezett specifikus megfigyelésekből és általánosításokból indul ki. A premissza egy munkahipotézis, és nem mindig helyes, a következtetés pedig csak bizonyos valószínűséggel bír. (Például: Az áldozat fehér európai; ezek a cselekmények általában rasszon belüliek; a terület demográfiaiilag dominánsan fehér európai; tehát a következtetés, hogy a cselekményért felelős személy valószínűleg fehér és európai.) A dedukció alapfeltevése, hogy ha a premisszák igazak, akkor a következtetés is igaz, és a premisszákból természetesen következik. Két fő deduktív logikai struktúra van. 1. Ha X van, akkor Y van; X van, tehát a következtetés Y. (Például: Ha a támadó gondosan vágja meg az áldozatot, az valamilyen szintű orvosi tudásra utal; az áldozatot nem a szokásos szűrő-vágó eszközökkel csonkították meg, a tettes a darabolást az ízületek mentén végezte; tehát a bizonyítékok orvosi tudással bíró tettesre utalnak.) 2. Ha X van, akkor Y van; Y nincs, tehát a következtetés, hogy X nincs. (Például: Ha a szexuális emberölés áldozatának körme alatt megtalálható a támadó vére és bőre, akkor a tettesen jelen vannak az ennek megfelelő sebek; a gyanúsítottan nincsenek sebek, tehát nem ő a tettes.) Wayne Petherick: i. m.; Brent E. Turvey: i. m.
- 52 Wayne Petherick: Uo.; Brent E. Turvey: Uo.; James J. Coupe: i. m.
- 53 Brent E. Turvey: Uo.; James J. Coupe: Uo.
- 54 Wayne Petherick: i. m.; Brent E. Turvey: Uo.
- 55 Uo.
- 56 Uo.
- 57 Kemény Gábor: i. m.
- 58 Kemény Gábor: Uo.; Wayne Petherick: i. m.; Brent E. Turvey: i. m.
- 59 Robert K. Ressler – Ann W. Burgess – John E. Douglas: i. m.
- 60 John E. Douglas – Ann W. Burgess – Allen G. Burgess – Robert K. Ressler: i. m.
- 61 Brent E. Turvey: i. m.
- 62 Richard N. Kocsis: i. m.
- 63 Wayne Petherick: i. m.; Brent E. Turvey: i. m.; Craig Bennel – Shevaun Corey: Geographic profiling of terrorist attacks. In: Richard N. Kocsis: (ed.): i. m. 189–203. o.
- 64 Wayne Petherick: Uo.; Brent E. Turvey: Uo.
- 65 Uo.
- 66 Uo.; Craig Bennel – Shevaun Corey: i. m.
- 67 Craig Bennel – Shevaun Corey: Uo.
- 68 Wayne Petherick: i. m.
- 69 James J. Coupe: i. m.
- 70 Nagy Enikő – Elekesné Lenhardt Zsuzsa: i. m.
- 71 Uo.; Tremmel Flórián – Fenyvesi Csaba – Herke Csongor: i. m.
- 72 Nagy Enikő – Elekesné Lenhardt Zsuzsa: i. m.; Fülöp Gyula: i. m.
- 73 Kemény Gábor: i. m.; Nagy Enikő – Elekesné Lenhardt Zsuzsa: Uo.; Tremmel Flórián – Fenyvesi Csaba – Herke Csongor: i. m.; Fülöp Gyula: Uo.
- 74 Nagy Enikő – Elekesné Lenhardt Zsuzsa: Uo.
- 75 Tremmel Flórián – Fenyvesi Csaba – Herke Csongor: i. m.
- 76 Kemény Gábor: i. m.
- 77 Tremmel Flórián – Fenyvesi Csaba – Herke Csongor: i. m.
- 78 Kemény Gábor: i. m.; Nagy Enikő – Elekesné Lenhardt Zsuzsa: i. m.
- 79 Fülöp Gyula: i. m.
- 80 Tremmel Flórián – Fenyvesi Csaba – Herke Csongor: i. m.
- 81 Nagy Enikő – Elekesné Lenhardt Zsuzsa: i. m.
- 82 Boros János: i. m.